
**ЕМПИРИЧНО СОЦИОЛОГИЧЕСКО ИЗСЛЕДВАНЕ
СРЕД ПОЛИЦЕЙСКИ СТРУКТУРИ ОТНОСНО НИВОТО
НА ЗАЩИТА НА ПУБЛИЧНИ ЛЕСНОУЯЗВИМИ ЦЕЛИ
ОТ ТЕРОРИСТИЧНИ АТАКИ**

*Иван ДИМИТРОВ**

**AN EMPIRICAL SOCIOLOGICAL SURVEY
OF POLICE STRUCTURES ON THE LEVEL OF PROTECTION
OF PUBLICLY VULNERABLE TARGETS
FROM TERRORIST ATTACKS**

Abstract: *Empirically research of MoI employees about the level of capabilities and trainings at time of direct terrorist threat against civil objects with high vulnerability – stadiums, concert halls, malls, schools asl. This research indicates fundamental (theoretical), but also practical readiness to provide counteraction to terrorist attacks.*

Key words: *terrorism, terrorist attack, civil objects, objects with high vulnerability, Ministry of Interior Employees, antiterrorism concepts, capability for counteraction to terrorist attacks*

За да се установи нивото на подготовка на полицейските служители, назначени към отдел „Опазване на обществения ред и превенция“ при ОДМВР – Плевен, и Зонално жандармерийско управление (ЗЖУ) – Плевен, при извършване на терористичен акт

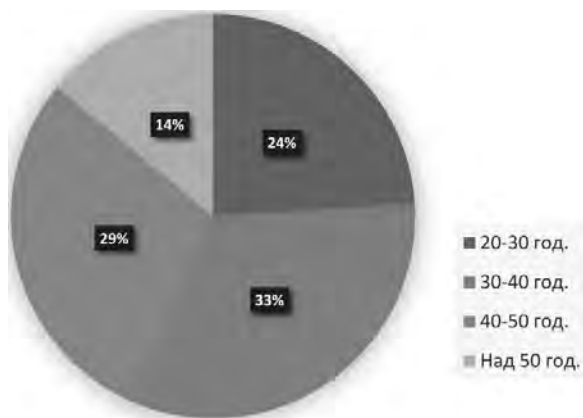
* Авторът е докторант във Висшето училище по сигурност и икономика – Пловдив.

или заплахата от такъв, на територията на област Плевен и зоната на отговорност на ЗЖУ бе нужно да се провери какво смятат, че е нивото на подготовката им самите служители.

За постигането на тази цел бе създадена и проведена анкета, в която на служителите бяха зададени 16 въпроса. Анкетата е анонимна и бе проведена с 21 полицейски служители, назначени към отдел „Опазване на обществения ред и превенция“ при ОДМВР – Плевен, и Зонално жандармерийско управление – Плевен, които непосредствено участват в охраната на региона, като въпросите бяха раздадени на случаен принцип.

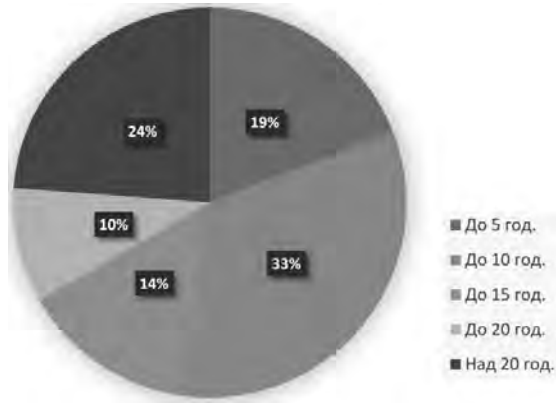
По нашите наблюдения това са служители на МВР, които най-пряко и най-непосредствено биха участвали в противодействието и ликвидирането на последствията от терористични атаки. Съдейки по функционалните задължения и опита по ликвидиране на масови безредици, служителите от горните структури определихме като най-полезни за нашето изследване.

1. Каква е Вашата възраст?

В нашата анкета е очевидно, че младите и перспективни хора (приемаме за такива и тези до 40 години) са мнозинство. Не са малко обаче и опитните хора в диапазона 40 – 50 години, поради което смятаме, че извадката ни по този показател е добре подбрана и ще ни даде точна представа относно мнението на анкетираните.

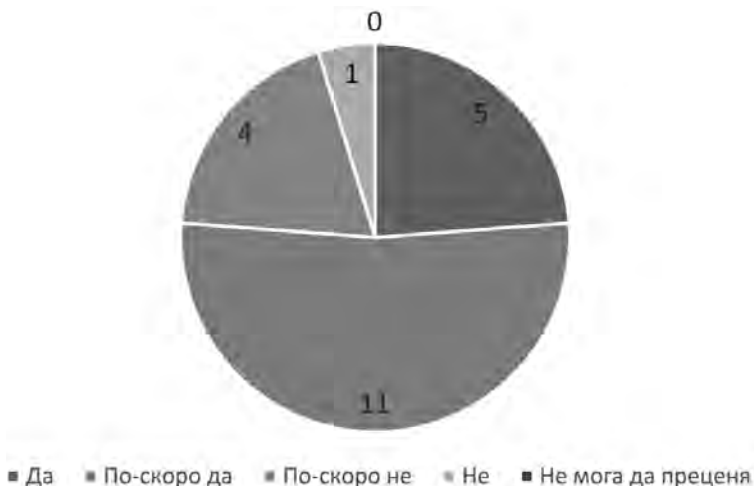
2. Вашият стаж в МВР?

Тук имаме почти пълен паритет между опитни (стаж над 10 години) и по-малко опитни служители (стаж под 10 години).

Впечатление прави, че над 20 години стаж са посочили 24 %, или на практика една четвърт от анкетираните, макар в предходната анкета да няма хора над 50 години. Така се запазва съотношението между двата крайни отговора – до 5 години и над 20 години, с разлика от 4 – 5 %. Този факт ни даде кураж, че имаме подходящ баланс на отговорите.

3. Смятате ли, че съществува реален риск от терористична атака срещу публични обекти – болници, училища, молове, спортни и културни средища?

При създаването на този въпрос имахме колебание относно понятието „реален риск“, и дори имахме притеснение дали правилно се разбира от анкетираните. Но въпреки тези колебания, оказа се, че колегите от МВР достатъчно ясно са разбрали същността на въпроса: реалният риск се основава на такава оценка на средата за сигурност, която показва, от една страна, тенденцията за атаки срещу публични обекти, и от друга – уязвимостта на тези обекти към подобни терористични атаки. Тоест предпоставки за подобни атаки има и така би трябвало да се разбира и въпросът. За още по-голяма яснота се наложи да напомня формулата, която разглеждаме в теоретичната част по оценката на риска, а именно:

$$\text{Risk} = \text{Consequence} \times \text{Likelihood} \quad (R = C \times L)$$

където:

C – последиците от събитието;

L – вероятността от тяхното настъпване.

Внимателното вглеждане в този теоретичен конструкт показва, че с известно приближение можем да кажем, че L – вероятността, е много близо до признаването от служителите на МВР за „наличие на глобална тенденция“, а C са последиците от събитието и могат да се сравняват с уникалната (и тежка) уязвимост на публичните обекти откъм терористични атаки.

Самите отговори достатъчно ясно подсказват този извод:

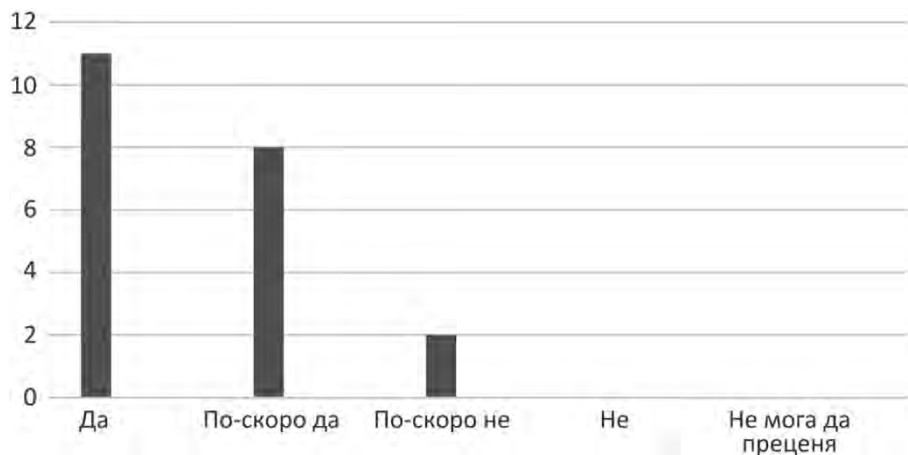
- 23,8 % от анкетираните (5 души) са напълно сигурни в реалния риск от атака;

- 52,4 % (11 души) са достатъчно сигурни в наличието на реален риск за атака на публични обекти.

Общият сбор от 76 % наличие на реален риск означава, че служителите на МВР оценяват правилно средата за сигурност и все по-масовите атаки срещу публични обекти (т.е. следят развитието на глобалната среда) и имат съзнанието за особената уязвимост на публичните обекти.

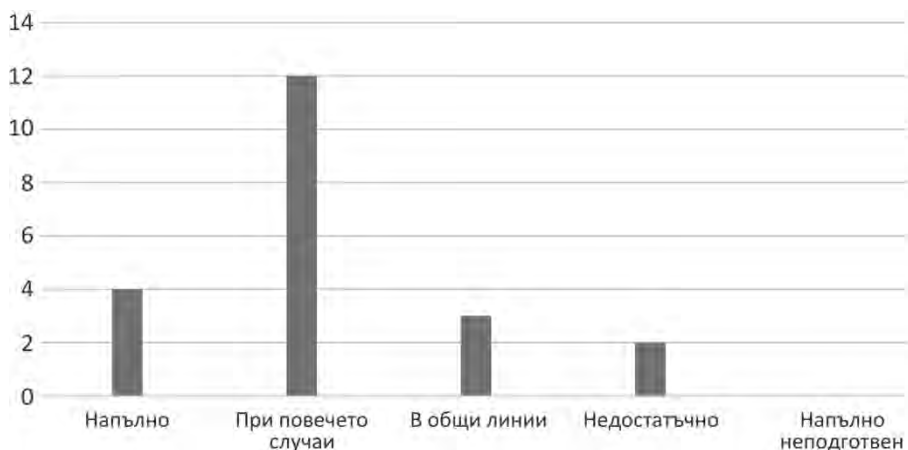
Позитивен отговор на въпрос № 4 са дали на практика 90 % от анкетираните в гр. Плевен. Интересното тук е, че доста уверени в своите способности са и младите служители на ЗЖУ и Охранителна полиция. Двата с негативни отговори са със стаж до 5 и до 15 години, но като се има предвид малкият брой, те не очертават никаква тенденция.

4. Чувствате ли се подготвен за работа в условия на терористична заплаха?

Самият факт на подобна убеденост е многозначителен, но впоследствие от отговорите на следващите въпроси ще стане ясно, че ситуацията далеч не е толкова оптимистична и има достатъчно насоки за работа и повишаване на подготовката.

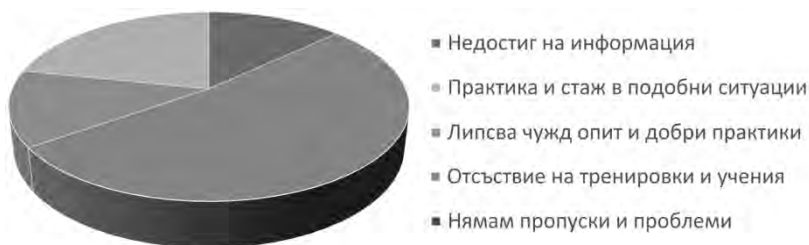
5. Считате ли, че при носене на службата сте подготвен за първоначални и неотложни действия при сигнал за заплаха от извършване на терористичен акт на територията на региона?

Този въпрос в значителна степен наподобява предходния и имаме колебание дали да остане в този си вид. По-колебливите отговори и недостатъчно убедителните групирания (като изключим отговор 2) обаче показват, от една страна, достатъчно разбран нюанс на въпроса (става дума за конкретна разкрита и непосредствена заплаха на територията на региона), а от друга – добра самооценка, т.е. има толкова много и различни по характер заплахи, че дори и подготвен служител е в състояние да допусне грешки. Поради което само 4-ма служители (19 %) са дали категоричния отговор „да“, но имаме и 5-има служители (23,8 %), които са дали несигурни отговори. Въпреки отсъствието на категоричност, каквато имаме при въпрос № 4, не намираме сериозен повод за безпокойство. На практика в сравнение с въпрос № 4 само трима служители са преминали към отговори на несигурните в способностите си хора.

Най-масов отговор на въпрос № 6 е „отсъствие на тренировки и учения“ – 12 души (57,1 %). Отговор „нямам пропуски“ не е регистриран. Останалите отговори са сравнително равномерно разпределени: „недостиг на информация и чужд опит с добри практики“ са отговорили по 3-ма служители (2 x 14,3 %) и „практики и стаж“ са дали 5-има души – 23,8 % от всички. Двама служители са счели за необходимо без указание да отговорят с 2 от предложените наши отговори.

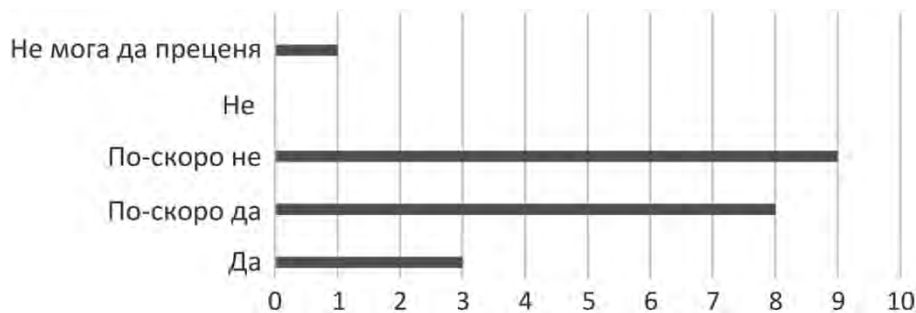
6. Какви смятате, че са пропуските и проблемите в обучението и подготовката Ви относно действията и реакциите при извършване на терористичен акт на територията на региона? (Сборът е по-голям поради два двойни отговора – бел. авт.)

Става ясно, че с развитието на средата за сигурност и все по-вечето атаки в различни региони и в държавите от ЕС включително служителите на МВР все по-ясно осъзнават необходимостта от антитерористична подготовка. Друг значим извод от тази анкета е вторият по значимост отговор – „практика и стаж в подобни ситуа-

ции“ (каквито очевидно се съзнава, че в много държави и служби вече съществува) – 23 % през 2019 г.

7. Има ли слабости в организацията на полицейските структури при защитата на публични обекти от терористични актове?

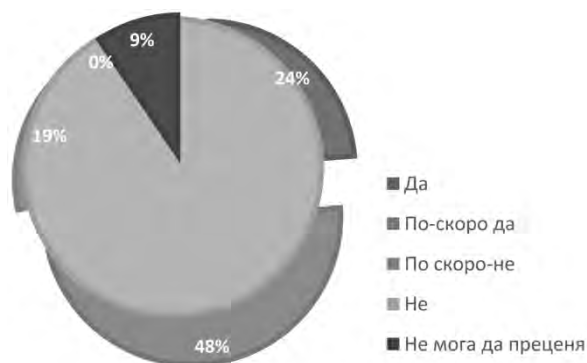

3-ма души (14,3 %) са отговорили твърдо „да“, 8-ина служители (38,1 %) дават отговор „по-скоро да“. Така общо 52 % потвърждават за слабости при организацията и изпълнението на задачи по защитата от тероризъм на публични обекти от полицейските структури. Нашето мнение обаче (а то се гради на отговорите на други въпроси, като № 6, 8, 9, 10, 11) е, че тези отговори показват известна самонадеяност и предоверяване на тези служители в системата на МВР, че доста безкритично се приема както динамиката на обществените процеси и средата за сигурност, така и собствените сили и средства (където динамиката е не по-различна). Разбира се, при това положение най-много – 9-има души и това са 42,9 %, са отговорили „по-скоро не“, т.е. полицейските структури „по-скоро нямат“ слабости в своята организация и няма категоричен отговор „не“, т.е., че са безупречни във всяко отношение. Но въпреки това тук сме изненадани.

В нашата анкета първо имаме ниско доверие в гражданите според сигурния отговор „да“ (24 %). Вероятно това положение се дължи на недостатъчната информираност на гражданите в провинцията, на отсъствието на подобна информационна кампания като в столицата. Увеличението на втория отговор компенсира в известна степен първия отговор, но недостатъчно. Този отговор показва, че все пак имаме прояви на заинтересованост и съпричастност от страна на населението към собствената му безопасност и съответно към ангажиментите на органите на реда. Тоест стабилна

за служителите на МВР остава представата, че обществото не е подготвено и не е съпричастно към очевидно ялната заплаха на съвременното – терористичната.

8. След зачестилите терористични атаки по света имате ли наблюдение гражданите да са по-бдителни, внимателни и съдействащи по въпросите, свързани с потенциални заплахи от терористични актове?

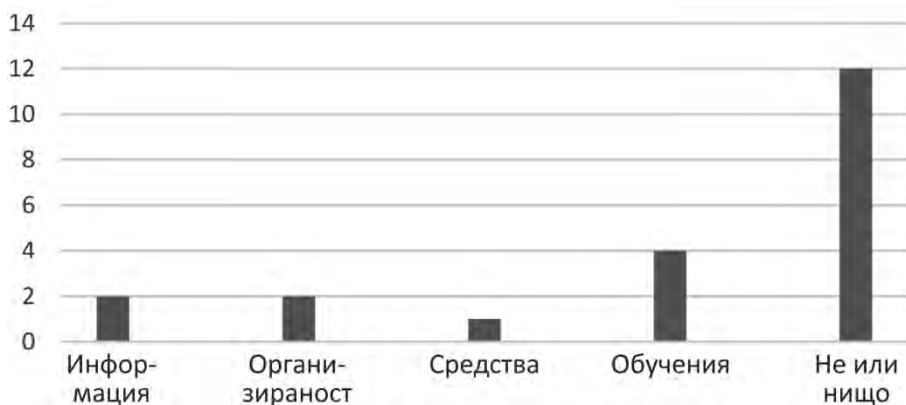

На базата на отговорите в Плевен обаче можем да твърдим, че в останалата част от населението нито информираността, нито конкретната подготовка за действия в условията на терористична заплаха, нито бдителността или съдействието на органите на властта е на достатъчно високо ниво. Тази разлика се получава неволно и по естествен път най-вече поради естеството на средата, в която живеят и работят българските граждани.

Следващите 3 въпроса от анкетата, които са с отворен (креативен) отговор, служителите вписват мнението си по зададените въпроси, ако имат такова.

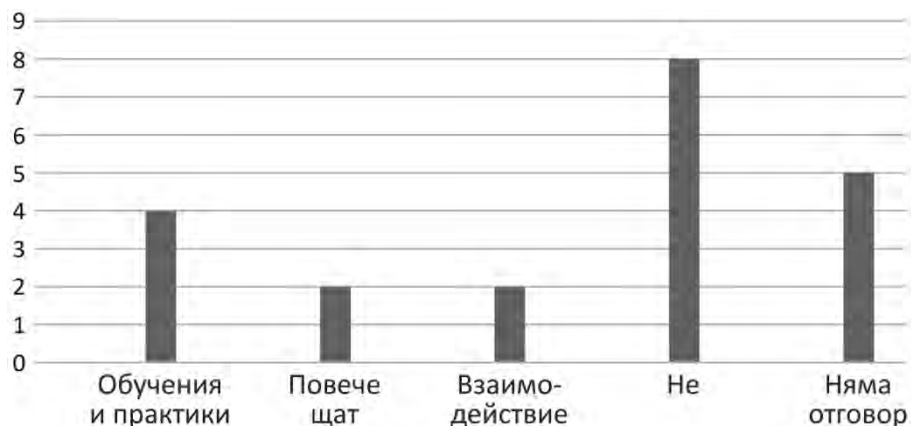
Въпрос № 9 е най-предизвикателен за полицейските служители и изисква според нас най-критичен анализ на служебната среда и взаимоотношения. Както се вижда от отговорите, повече от 50 % от анкетираните са отговорили с „не“ (няма слабости) или не са отговорили. Смятаме, че причина за такова въздържане е или йерархизмът на системата, който често не позволява критично отношение към управленските нива на МВР, или просто колегиалност („дори и ние грешим и имаме слабости“). Останалите отговори са достатъчно разпръснати и неструктурирани, за да сме в състояние да направим обосновани изводи.

9. Ако сте отговорили положително на въпрос № 7, моля, посочете слабостите в организацията на полицейските структури при терористични актове.

Този въпрос според нас всъщност показва различно ниво на компетентност и подготовка сред полицейските служители по отношение на заплахата от тероризъм. По-слабата структурираност на отговорите и нежеланието да се отговори означават и повече неизвестност, неяснота по темата и може би неувереност да се заяви ясна претенция към структурите на министерството.

10. Имате ли предложения и препоръки за подобряване на защитата от терористични актове на публични обекти в региона?

Въпрос № 10 като че ли се разбира съвсем тясно от служителите в системата на МВР. Отговорите очевидно касаят само собствените структури и способности и не се отнасят към които и да са други органи или структури, които биха имали отношение към противодействието на заплахата от тероризъм. Тоест имаме доста стеснено разбиране за противодействието. Това положение е валидно и за двете анкети.

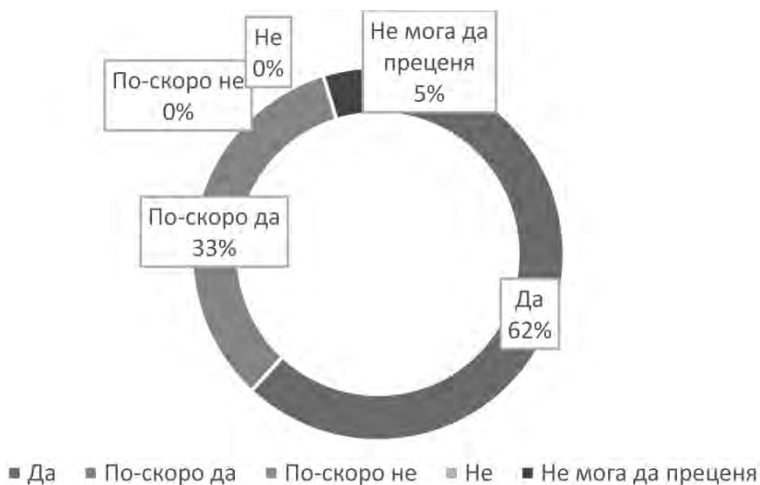
В отговорите на полицейските служители от Плевен се вижда известен консерватизъм – най-много (на практика 60 % – 13 отговора от сумата на двата последни) са отговорите без предложения или направо отказани такива. От останалите отговори внимание заслужава само „обучение и практики“, който приближава 20 %.

Въпрос № 11: „Моля, дайте препоръки за обученията, които биха Ви били полезни, във връзка с повишаване на нивото на квалификацията Ви, свързана с терористични актове“, е без графика поради отсъствието на подобни и сравними отговори – 19 от 21 анкетираните твърдят, че има необходимост от допълнителни обучения, практически тренинги, семинари, лекции, тактически занятия, изнасяни от опитни служители, външни експерти, инструктори (в т.ч. и от СОБТ). Само двама не са отговорили на този въпрос. С други думи служителите от МВР съзнават необходимостта от повишаване на антитерористичната си подготовка (въпреки категоричните отговори на въпрос № 4). Личат обаче доста колебание и неяснота относно конкретни експерти и видове обучение.

Следващите въпроси имат много повече отношение към общото ниво на подготовка, и дори към общото ниво на интелигентност на анкетираните служители. Зададохме ги обаче с идеята, че нашата тема позволява да проверим не само практическата, но и научнотеоретическата подготовка на анкетираните, да проверим дали известните и утвърдени актуални дефиниции, понятия и процедури в полицейската работа се разбират еднозначно, т.е. дали професионалистите от МВР говорят на един и същ професионален език, притежават ли необходимия фундаментален запас от знания по съвременните заплахи, по анализа на средата и т.н.

Въпрос № 12 като че ли не се нуждае от коментар. Полицейските служители очевидно са посветени в същината на основните понятия, свързани с тяхната дейност.

12. Имате ли понятие за смисъла и разликите на често срещаните понятия „риск“, „опасност“ и „заплаха“?

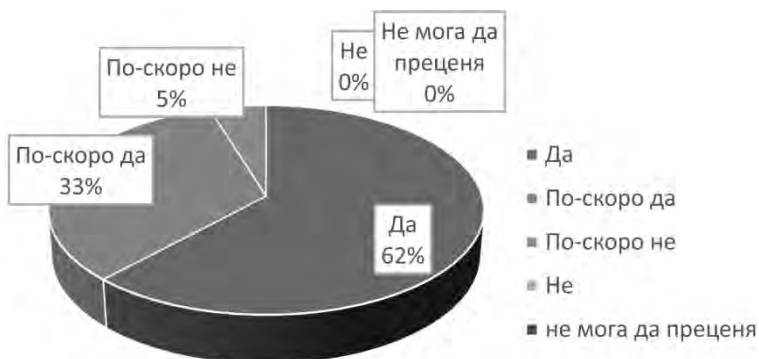

При съставяне на въпросите за нашата анкета тук имахме определени съмнения, но убедителните отговори ни дават основание да мислим, че всички служители в МВР вече говорят на професионален език. Наистина горните понятия са ежедневно в речника на служителите на Охранителна полиция и Жандармерия и принципно не би трябвало да има съмнение в тях, но все пак сме приятно изненадани от отговорите.

За по-голяма убедителност веднага ще посочим и отговорите на въпрос № 13 (следващата диаграма). Почти на 100 % картината на отговорите е аналогична. 62 % и 33 % са позитивните отговори. Тоест имаме основание да твърдим, че практиката на полицейските структури вече е наложила и основните понятия, свързани със средата за сигурност, и актуалните технологии за оценка на средата, една от които е и анализът на риска. Идеята за тези свързани въпроси целеше да ни покаже дали има някакво разминаване в подготовката на полицейските служители по теоретични и фундаментални въпроси, от една страна, и по основни дейности, от друга. Нещо повече, неофициално при попълването на анкетата коментарите бяха, че служителите на ЗЖУ – Плевен, са принудени, като се има предвид характерът на дейността, непрекъснато на терен да правят анализ на риска, т.е. професионалните им задачи включват тази технология непрекъснато и няма как да бъде непозната.

Така МВР очевидно разполага с ресурс за противодействие на терористичната заплаха.

13. Във Вашата професионална практика налага ли се да провеждате анализ на риска?

14. Запознавали ли сте се някога със специализирани трудове и научна литература в областта на антитероризма?

При въпрос № 14 балансът между позитивни и негативни отговори е важен, т.е. има достатъчно служители, които не са запознати със специализирани източници по проблемите на тероризма, но от друга страна отговорите на въпрос № 12 и № 13 показват, че знание по анализ и оценка на средата има (а и да не забравяме, че точно толкова – 50 % от служителите, са със стаж до 5 и до 10 го-

дини (вж. отговор 2). Тази част от анкетираните са редови служители на изпълнителски длъжности, които са били обучавани, но в периода на службата си напълно е възможно да са били съсредоточени в други насоки на развитие и овладяване на знания и умения, необходими за началото на успешна служба в МВР – нормативна база в МВР, техника и технология, използвани при решаване на конкретните задачи, добри професионални практики, дисциплинарна практика и т.н.

Тоест противодействието на тероризма все пак е сложна задача, която стои на достатъчно високо ниво сред останалите ежедневни задачи на служителите, за да бъде непременно във фокуса на техните служебни интереси. Що се касае до отговорилите позитивно, смятаме, че и техният брой е напълно очакван – става дума за служители с дългогодишен опит, участвали в различни обучения, учения и тренировки, срещали експерти и специалисти по антитероризъм, имали достъп до специализирана литература по темата и т.н.

15. Смятате ли, че частните охранителни структури имат потенциал за противодействие на терористичната заплаха?

Въпрос № 15 очертава също логична тенденция. Двата категорични отговора се уравнивяват (по 33 % за „да“ и „не“). Така разликата в отношението на служителите на МВР към способностите на частните охранители се базира на двата по-малко решителни отговора. По наше мнение отговорът „по-скоро не“ за възможностите на охранителните фирми преобладава най-вече поради равнището на професионална гордост (това го можем най-добре, в охранителните фирми са повечето пенсионери от МО и

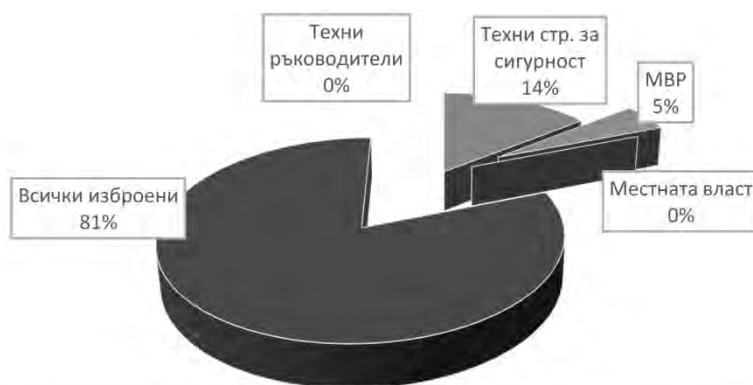
МВР). Най-малко неофициално такива бяха коментарите по време на попълване на анкетата. Приемаме обаче съотношението в отговорите за сравнително логично и достоверно.

Тук собственият ни опит обаче показва по-различна картина. Развитието на обществените отношения в охранителния сектор доведе и до развитие на нормативната и технологичната основа на дейността. Намираме за важно да споменем, че вече има достатъчно частни охранителни структури (лицензите в нашата страна са повече от 3000 по данни от охранителните сдружения, напр. Националната асоциация на фирмите за търговска сигурност и охрана – НАФТСО). Някои от тях са привлекли достатъчно образовани и млади служители, вкл. добре тренирани и специалисти по информационни технологии. Тоест имаме някои високоспециализирани и добре екипирани структури („ВИП Секюрити“, „Енигма Гард“, СОТ 161), които следят световните тенденции в развитието на системите за сигурност и се съобразяват с тях. Не са рядкост посещенията на техни представители на форуми за сигурност у нас и в други държави, на панаира за охранителна техника в Есен – Германия, на обучителни мероприятия в големи държавни и недържавни служби и фирми за сигурност, обмяна на опит, съвместни действия и т.н. Ако публичните обекти притежават собствени охранителни служители и съоръжения, то те може би не са подготвени достатъчно добре, но познават обстановката и също биха реагирали, дори и невинаги, по най-добър начин. Като цяло обаче нашето мнение в хода на професионалното ни развитие, а и в хода на това изследване, се изменяше все повече в полза на охранителните фирми.

Не сме съгласни, че ръководителите на публичните обекти, както и местната власт, не трябва да носят отговорност за защитата на собствените си сгради и съоръжения от терористични атаки (0 отговора за тях). От друга страна обаче те не са изключени съвсем, тъй като влизат в най-убедителния отговор. Вероятно посочените убедителни 81 % (17 от общо 21 служители) от отговорите за „всички изброени“ просто се е сторил най-правилен, тъй като защитата на публични обекти от тероризъм е комплексна задача и изисква координация и взаимодействие както на държавни органи и структури за сигурност, така и на частни и на такива на местната власт. В този смисъл служителите на МВР съзнават сложността на тази задача, както и необходимостта от стройна организация на множество експерти и ръководители на различни структури. По наше виждане към тях могат в известен смисъл да се добавят и граждани – посетители и служители на такива публични обекти,

която идея ни се подсказва от отговорите на въпрос № 8. Според него 72 % от населението е по-внимателно, бдително и съдействащо на органите на реда поради съзнаването на промените в средата за сигурност. Така само един служител е посочил МВР за отговорно, т.е. няма как министерството само да се справи с тази сложна задача.

16. Кой трябва да носи отговорност за създаването на организация за противодействие на терористични атаки в публични лесноуязвими обекти?

■ Техни ръководители ■ Техни стр. за сигурност ■ МВР ■ Местната власт ■ Всички изброени

ОБЩИ ИЗВОДИ ОТ ПРОВЕДЕНОТО ЕМПИРИЧНО СОЦИОЛОГИЧЕСКО ИЗСЛЕДВАНЕ НА ЕКСПЕРТНО МНЕНИЕ

Разглеждайки данните от извършената анкета, можем да направим следните изводи относно съвременната среда за сигурност по отношение на защитата на публични обекти от тероризъм:

1. Според мнението на анкетиранияте служители съществува реален риск от терористична атака срещу публични лесноуязвими обекти. Поради наличието на много хора (особено в пиковите часове), нанасянето на огромни щети, всяването на паника и силният медиен отзвук, съществува реална заплаха от терористичен акт. Подготовката на терористична атака срещу такъв обект не отнема много време и ресурси, а води до много жертви, което кара терористите да избират точно такива обекти.

2. На въпросите, които бяха зададени на полицейските служители относно подготовката им за работа в условия на терористична заплаха и за първоначални и неотложни действия при сиг-

нал за заплахата от извършване на терористичен акт, повечето служители заявиха, че се чувстват подготвени. Често чувството за подготовка и реалната подготовка не са на едно ниво, но тези служители, както стана ясно от предишния въпрос, чувстват, че е възможно да попаднат в условия на терористична заплаха. Разбираемо е да направят всичко възможно, за да повишат подготовката си, да защитят живота си и да изпълнят служебните си задължения по най-добрия начин.

3. Пропуските в обучението, които посочват повечето служители, са свързани с липсата на достатъчно тренировки и учения и на практика в ситуации на терористична заплаха или нападение. Въпреки усилията, които полага ръководството за разнообразни и полезни обучения, те са само под формата на лекции. Има още какво да се желае по отношение на провежданите обучения и на повишаването на възможностите и знанията на полицейския състав по темите, свързани с тероризма. Освен това има ясен интерес към обучения, в които се изучава чужд опит на държави, които са пострадали от терористични актове.

4. Според голяма част от служителите има слабости в организацията на защитата на публични обекти. Полицейските служители, които са назначени да работят директно или в района на публични обекти, са най-близо до проблемите и могат да дадат полезни препоръки по отношение на този проблем.

5. От отговорите на служителите става ясно, че гражданите подхождат сравнително сериозно към заплахата от терористичен акт, но на този етап нямат достатъчно качества и опит за съдействие. Сигналите от гражданите за нередности, съмнителни лица и багажи биха могли да помогнат за предотвратяването на терористичен акт или друг инцидент.

Анкетираните служители работят всеки ден по охраната на обществения ред и са най-запознати с цялостната организация и възможностите за противодействие на евентуална заплаха. Техните мнения и препоръки до голяма степен се припокриват въпреки наличието на анкетираните от различни възрасти, което показва, че тези проблеми съществуват и се разбират от състава. Те са много полезни, за да се придобие представа за състоянието на защитата на публични обекти.

Литература

1. **Савов, И.** Методи за получаване на информация за правозащитните и правоохранителните органи. – В: *Политика* и сигурност, ВУСИ, 2018. ISSN 2535-0358.

2. **Стандарт** AS/NZS 4360:2004 – Risk Management Guidelines Companion to AS/NZS 4360:2004.

3. **Станчев**, М. Наблюдение за терористична активност. София: Авангард Прима, 2016.

4. **Търкаланов**, Ю. Стратегически разузнавателен анализ на тероризма. София: Албатрос, 2013.